

Στο Άγαλμα της Ελευθερίας που φωτίζει τον κόσμο

Κώστας Γ. Καρυωτάκης

Ο ποιητής

[1896 - 1928] Ο αντιπροσωπευτικότερος ποιητής της γενιάς του Μεσοπολέμου [Γενιά του '20]. Επηρέαστηκε κυρίως από Γάλλους ποιητές ενώ ο ίδιος επηρέασε βαθύτατα τους σύγχρονους με αυτόν ποιητές. Έζησε και έγραψε σε μια ταραχώδη, για την Ελλάδα, πολιτική και ιστορική περίοδο [Βαλκανικοί πόλεμοι, Α' Παγκόσμιος πόλεμος, Μικρασιατική καταστροφή].

Χαρακτηριστικά της ποίησής του

- δυσκολία προσαρμογής στην πραγματικότητα
- αίσθημα ανίας
- ελαττωμένη αντίσταση στα προβλήματα της πραγματικότητας
- έλλειψη ιδανικών
- απογοήτευση και ψυχικός κάματος
- διάθεση φυγής
- πικρία και απαισιόδοξη στάση απέναντι στη ζωή
- πνεύμα διάλυσης και παρακμής
- σαρκασμός - αυτοσαρκασμός
- κεντρικός άξονας το μοτίβο του θανάτου

Το ποίημα

Από τα λίγα ποιήματα του Καρυωτάκη που παρουσιάζουν πολιτικό ενδιαφέρον. Είναι λυρικό και ανήκει στη συλλογή «Ελεγεία και Σάτιρες».

Ο τίτλος και τα νοήματά του

- Αναφέρεται στο Άγαλμα της Ελευθερίας στη Νέα Υόρκη.
- Η έκταση του τίτλου είναι ασυνήθιστα πολύ μεγάλη και ειδικά σε σχέση με τη μικρή έκταση του ποιήματος.
- Στον τίτλο η Ελευθερία εμφανίζεται με την «επίσημη» σημασία της, ενώ μέσα στο ποίημα με την ποιητική της μορφή, «Λευτεριά».
- Υπερβολικό και ειρωνικό το στοιχείο «φωτίζει όλο τον κόσμο».

Σαρκαστική η διάθεση που αποπνέει το ποίημα

Θέμα και Περιεχόμενο

Περιεχόμενο στοχαστικό με έντονες πολιτικές αιχμές.

Η εκμετάλλευση του ιδανικού της ελευθερίας για χάρη των οικονομικών συμφερόντων και η απουσία της από τη ζωή του ποιητή.

Ερμηνευτική προσέγγιση του ποιήματος

Α' στροφή

Λευτεριά, Λευτεριά

Ειρωνική η επανάληψη της λέξης καθώς και η τριπλή επανάληψή της στην αρχή κάθε στροφής.

Σχίζει - δαγκάνει

Τα ρήματα αναφέρονται στο στέμμα του αγάλματος με τις αιχμηρές του απολήξεις προς τα πάνω και εκφράζουν άγρια και επιθετική διάθεση [παράλληλισμός με τις άγριες διαθέσεις του αμερικανικού λαού].

Φωτίζει τον κόσμο / τυφλώνει το λαό σου

Αν και φαινομενικά αυτές οι δύο φράσεις εκφράζουν μια αντίθεση, όπως φαίνεται μέσ' από το ποίημα, η δάδα αντί να φωτίζει, στην ουσία τυφλώνει τους Αμερικανούς· επομένως είναι αντίληπτό ότι η χρήση της φράσης του τίτλου είναι καθαρά ειρωνική και μάλλον δίνει έμφαση στη φράση της 3ης στροφής.

Χωρίς να καίει τυφλώνει

Η φλόγα της δάδας του αγάλματος δε θερμαίνει τις ψυχές των λαών με αγωνιστική διάθεση, η ελευθερία ως ιδανικό δε φλογίζει τις ψυχές. Το φως της δάδας προκαλεί μια μεταφορική, εσωτερική τύφλωση στους Αμερικανούς ώστε να μη βλέπουν πια στο άγαλμα την υψηλή ιδέα της Ελευθερίας, την οποία αυτό εκφράζει, αλλά την υψηλή οικονομική αξία του υλικού από το οποίο είναι κατασκευασμένο. Μετάβαση από την άυλη στην υλική αξία του αγάλματος.

Πεταλούδες χρυσές

Προσηλωση των Αμερικανών στα υλικά αγαθά, εξαιτίας των οποίων παραγνωρίζουν τα υπόλοιπα, πνευματικά αγαθά. Μοιάζουν με τις επιπόλαιες πεταλούδες που πλησιάζουν γοητευμένες από το δυνατό φως αλλά στο τέλος τυφλώνονται από την έντασή του.

Λογαριάζουν πόσα δολάρια κάνει σήμερα το υπερούσιο μέταλλό σου

Εικόνα οικονομικής συνδιαλλαγής· το παζάρεμα ενός εμπορεύσιμου είδους· έτσι εμπορεύονται και παζαρεύουν και οι Αμερικανοί την Ελευθερία. Παραπομπή στις σημερινές χρηματιστηριακές δραστηριότητες και στις καθημερινές διακυμάνσεις των χρηματιστηριακών αξιών. Μεταφορική η χρήση της λέξης «υπερούσιο» [πνευματικό, άυλο, θεϊκό]. Το μέταλλο παριστάνει τη θεϊκή μορφή της Ελευθερίας, επομένως και η αξία του ανεβαίνει ακόμα πιο πολύ.

Β' στροφή

Θα σ' αγοράσουν έμποροι και κονσόρτσια και Εβραίοι

Παραπομπή σε οικονομικές δραστηριότητες. Οι ενδιαφερόμενοι για την «αγορά» του μετάλλου θα είναι οικονομικοί παράγοντες. Μεταφορική η χρήση του ονόματος Εβραίοι για να δηλώσει ανθρώπους προσκολλημένους στο χρήμα με ισχυρά οικονομικά συμφέροντα [εκείνη την εποχή, αλλά και σήμερα, οι Εβραίοι ήταν γνωστοί για τις οικονομικές τους δραστηριότητες]. Με όλα τα παραπάνω ο ποιητής πετυχαίνει τη δημιουργία σαρκαστικού κλίματος με τη θεώρηση του αγάλματος ως αγαθό οικονομικού μεγέθους.

Είναι πολλά του αιώνος μας τα χρέη

- 👉 Ο στίχος αυτός συνδέει την εμπορευματοποίηση της Ελευθερίας με τα εγκλήματα που διαπράχθηκαν κατά των λαών και το ξεπούλημα των ιδανικών την εποχή του ποιητή, καθώς και τις ηθικές ευθύνες που προκύπτουν. Η λέξη «χρέη» εδώ χρησιμοποιείται με την ηθική της σημασία.
- 👉 Πολιτική διάσταση του ποιήματος ⇨ οι ισχυροί της γης [Αμερικανοί κ.λπ] έθρεψαν τους ανθρώπους με υψηλά ιδανικά [ελευθερία, δημοκρατία κ.λπ], τα οποία στη συνέχεια καπηλεύτηκαν, εξευτέλισαν και ξεπούλησαν στο όνομα του άνομου συμφέροντος. Διαπράχθηκαν εγκλήματα, εκατομμύρια σκοτώθηκαν στο όνομα της δήθεν Ελευθερίας· αυτοί οι ισχυροί έχουν χρέος απέναντι στους λαούς για τα ερείπια του πολέμου, για τα εκατομμύρια νεκρών και για όσα διέπραξαν εις βάρος της ανθρωπότητας.

Dorian Gray

Τα εγκλήματα που διαπράχθηκαν δεν ασχημίζουν την ίδια την Ελευθερία ως ιδανικό, αλλά όλα αποτυπώνονται σαν σημάδια και βρώμικες κηλίδες στο άγαλμά της [όπως το πορτραίτο του Dorian Gray, ο οποίος, όσο γερνούσε, αντί να εμφανίζονται στο πρόσωπό του τα σημάδια του χρόνου, εμφανίζονταν στο πορτραίτο του].

Γ' στροφή

Μακρινά δάση, ρημαγμένοι κήποι

[μτφ.] Οι χώροι στους οποίους είναι φυσικό να βρίσκεται η Ελευθερία. Οι ελευθερόφρονες άνθρωποι τη στερούνται και τη νοσταλγούν.

Η καθιέρωσις τους λείπει / Προσδέχονται τη λύπη

Υπάρχουν άνθρωποι που αγωνίζονται για την Ελευθερία ή για κάποιο άλλο υψηλό ιδανικό· αντί για την επιβράβευση όμως και την επιβεβαίωση, εισπράττουν απογοήτευση και πικρία. Συνεχίζουν να ζουν και να μοχθούν, αλλά μοιάζουν σα νεκροί. Η πικρία και η απογοήτευσή τους είναι τόση πολλή που έχουν συνηθίσει πια στη λύπη και κατάληξαν να τη δέχονται με ευχαρίστηση. Σ' αυτή την κατηγορία ο ποιητής τοποθετεί και τον εαυτό του, αφού ήταν γνωστή η στάση απέναντι στη ζωή και τους σύγχρονους του ανθρώπους [γι' αυτό εξάλλου και αυτοκτόνησε].

Ο σαρκασμός και αυτοσαρκασμός στο ποίημα

Ο ποιητής ξεκινά από το θέμα της πολιτικής ελευθερίας της εποχής του, της ελευθερίας των λαών και καταλήγει στη δική του προσωπική περίπτωση· στην έλλειψη προσωπικής ελευθερίας, δικαίωσης και αναγνώρισης. Σαρκάζοντας μια ολόκληρη εποχή με τα προβλήματά της, σαρκάζει τον ίδιο τον εαυτό του με τα προβλήματα που βιώνει σε μια τέτοια εποχή.

Ο διττός συμβολισμός της μορφής του αγάλματος

 Το άγαλμα με την προσωποποιημένη μορφή της Ελευθερίας δε συμβολίζει μόνο το ανεκτίμητο αυτό αγαθό των ανθρώπων, αλλά και τις **υψηλές αξίες, τα ευγενή ιδανικά και όλα τα γενικά αγαθά**, για τα οποία οι άνθρωποι αγωνίζονται προσφέροντας τη ζωή τους. Αυτή ήταν και η γενικότερη θεωρία του αμερικανικού λαού όταν φιλοτεχνήθηκε το άγαλμα.

 Οι Αμερικανοί, όμως, της εποχής του ποιητή έχουν ξεχάσει όλα όσα συμβολίζει το άγαλμα και το βλέπουν μόνο ως **οικονομικό μέγεθος**. Αντιπροσωπεύει πλέον ένα κόσμο, στον οποίο έχουν γκρεμιστεί τα υψηλά ιδανικά θεοποιώντας το **χρήμα** και τα **υλικά αγαθά**. Έναν κόσμο που έχει υποστείλει το ιδανικό της Ελευθερίας και έχει υψώσει στη θέση του ως έμβλημα το **στυγνό κέρδος**. Έναν κόσμο, στον οποίο η Ελευθερία χρησιμοποιείται για το κέρδος.

Αξίζει να σημειωθεί ότι την εποχή κατά την οποία γράφεται το ποίημα [1928], η Αμερική συνέχιζε να απολαμβάνει τα υλικά που «κέρδισε» από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Επομένως ο ποιητής μιλά για έναν κόσμο στον οποίο
η ελευθερία τώρα «φωτίζει» τον κόσμο της αγοράς και του χρήματος,
των μεταπρατών και των εμπόρων.

Οι μορφές της Ελευθερίας μέσα στο ποίημα

1 ^η και 2 ^η στροφή	3 ^η στροφή
Πολιτική ελευθερία της εποχής του ποιητή, ελευθερία των λαών, Ελευθερία ως μέσο εξαπάτησης λαών από τους ισχυρούς της γης, «γενική» ελευθερία	Ελευθερία [απουσία ελευθερίας] μεμονωμένων ανθρώπων [και του ίδιου του εαυτού του] προσωπική ελευθερία

Η διάθεση του ποιήματος

Σατιρική, πικρά ειρωνική, σαρκαστική, απαισιοδοξία, αδιέξοδο, απογοήτευση, προβολή τραγικότητας για την απουσία της ελευθερίας στις ζωές των ανθρώπων, πόνος του ίδιου του ποιητή, ερημιά στη φύση και τις ψυχές των ανθρώπων, απουσία προοπτικής ελπίδας

θάνατος

Κύριο νόημα

Πραγματική ελευθερία δεν υπάρχει πια,
αφού η ιδέα της είναι συνδεδεμένη
με την εξυπηρέτηση συμφερόντων

Το ποίημα γενικά αναφέρεται στην κατάρρευση των αξιών που ακολούθησε τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Ο συγγραφέας όμως έζησε και τους Βαλκανικούς πολέμους αλλά και τη φρίκη της Μικρασιατικής καταστροφής. Αυτά που ακολούθησαν όμως ήταν πολύ πιο φρικιαστικά από αυτά που έζησε ο ποιητής στο πρώτο τέταρτο του 20^{ου} αιώνα ➤ Β΄ Παγκόσμιος πόλεμος, ατομικές και πυρηνικές βόμβες, δικτατορίες, ολοκληρωτικά και ανελεύθερα καθεστώτα {φασισμός, ναζισμός}, εξεγέρσεις που πνίγηκαν στο αίμα, κατάρρευση οικονομικών καθεστώτων, απειλή πυρηνικού ολοκαυτώματος, εμφύλιοι πόλεμοι, Κατοχή στην Ελλάδα, τουρκική εισβολή στην Κύπρο και κατοχή της, πείνα σε πολλές χώρες στον κόσμο, φυλετικός και κοινωνικός ρατσισμός, ναρκωτικά, ανεργία, εγκληματικότητα, άγχος, μοναξιά του σύγχρονου ανθρώπου, έλλειψη οραμάτων και ιδανικών, προσήλωση των ανθρώπων στο χρήμα και τις υλικές αξίες κ.λπ.

Επομένως το ποίημα αυτό του Καρυωτάκη παίρνει και χαρακτήρα προφητικό.

A NOTE
FROM YOUR
TEACHER...

Να απαντήσετε στις ερωτήσεις

1 και 3 στη σελίδα 181 του σχολικού βιβλίου